

первоначального. В нем, несомненно, немало вставок, сокращений и поправок, которые следовало бы назвать искажениями. Но в таком "искаженном" виде он насчитывает уже 12 веков, в таком виде он был известен средневековым арабам и принят ими. И пытаться возвращать его к первоначальному виду не только невозможно по существу, но и бессмысленно с историко-культурной точки зрения.

Исследование стиля повествования в "Айям ал-араб" показало минимальное количество или полное отсутствие формульности, то есть идентичных словосочетаний, повторяющихся в сходных по содержанию ситуациях.

М.Парри, а затем его ученик и последователь А.Лорд исследовав все виды лексических повторов в гомеровском и сербохорватском эпосе, назвали их "формулами" и доказывали, что именно они являются основными единицами эпического языка /3/. Однако, как указывает М.И.Стеблин-Каменский, положения "где устность – формульность" и "где формульность – там устность" – самое слабое в теории Парри-Лорда /10, 145/.

В результате исследования древних литератур, формульность аналогичную той, которую Парри-Лорд находил в устной повествовательной поэзии, можно найти и в памятниках письменной литературы. Кроме того, в настоящее время применяя компьютер, можно обнаружить формульность в каждом жанре.

Для стиля "Дней" характерно отсутствие всяческих украшений и постоянных эпитетов, а также минимальное отклонение от того, как язык используется в живой речи. Все это свидетельствует о том, что, с одной стороны, "Айям ал-араб" представляют собой не дословную запись устной традиции. А приближение к стилю устного повествования на самом деле является результатом развития письменной литературы. Это не противоречит тому, что их основой служили устные сказания.

С другой стороны, "абсолютный" прозаизм "Дней" – одно из проявлений, характерного для произведений подобного рода, стремления к жизненной правде, своеобразной исторической памяти народа.

Все древнеарабские предания объединены тем, что они всегда повествовали о прошлом,

считались правдой или выдавались за неё и не были рассчитаны на устное исполнение в развлекательных целях, подобно выросшим на их почве арабским народным романам или сказкам из "Тысячи и одной ночи".

К преданиям относились как к тому, где нет места свободному вымыслу. Следовательно, авторская активность направлялась не на содержание или передаваемые факты сами по себе, сколько на форму, то есть на то, как рассказывалось об этих фактах, на их драматизацию в сценах и диалогах.

Таким образом, прозаизм "Дней" следствие того, что они являются продуктом неосознанного авторства. Но своеобразие авторства в отношении "Айям ал-араб" заключается не в том, что их создатель действовал "бессознательно" или "неосознанно", а в том, что свою, вполне обдуманную, творческую деятельность он не мог воспринимать как полноценное личное творчество. Он лишь видит в себе передатчика сведений, которые и без него были известны. Но в этом акте передачи он, как и поэт, исполняющий касыды с традиционным содержанием, должен был мобилизовать все свои способности и знания, чтобы изложить сюжеты "Дней...", которые были всеобщим достоянием, наилучшим образом.

***

1. أيام العرب في الجاهلية. تأليف محمد أبو الفضل إبراهيم و علي محمد البجاوي. بيروت. – 2004.
2. Беляев Е.А. Арабы, ислам и Арабский халифат в раннее средневековье. – М.: Наука, 1965.
3. Гринцер П.А. Древнеиндийский эпос. Генезис и типология. – М., 1974.
4. Гуревич А.Я. Эдда и сага. – М., 1979.
5. Ибрагимов Н.И. Арабский народный роман. – М.: Наука, 1984.
6. Лундин А.Г. Южная Аравия в VI веке // Палестинский сборник Вып. 8(71). – М.-Л.: Изд-во АН, 1961.
7. Мухтаров Т.А. Новелла в классической арабской литературе. – Т.: Узбекистон, 2002.
8. Негря Л.В. Общественный строй Северной и Центральной Аравии в V-VII вв. – М.: Наука, 1981.
9. Путилов Б.Н. Методология сравнительно-исторического изучения фольклора. – Л., 1976.
10. Стеблин-Каменский М.И. Мир саги. Становление литературы. – М.: Наука, 1984.
11. Фильштинский И.М. История арабской литературы V - начало X века. – М.: Наука, 1985.
12. Шидфар Б.Я. Образная система арабской классической литературы (VI-XII вв.). – М.: Наука, 1974.

Б. Насырхан

ҚЫТАЙША-ҚАЗАҚША АУДАРМАДАҒЫ СИНОНИМ СӨЗДЕРДІ ТАҢДАП ҚОЛДАНУ
МӘСЕЛЕСІ

Сөз - тілдің құрылыс материалы. Әр қандай сөйлем сөздің белгілі грамматикалық заңдылықтары бойынша тіркелуі арқылы құралады.

Аударма - бір тілде бейнеленген мазмұнды тағы бір тілмен қайталай бейнелейтін тілдік қимыл. Сондықтан аудармада кезігіп отыратын бір мәселе - алуан түрлі сөздерді қайткенде дұрыс түсіну және бейнелеу дейтін мәселе. Алуан түрлі сөздерді дұрыс түсіну - және бейнелеу түпнұсқаны бейнелеудің алғы шарты.

Қытай, қазақ тілінің қалыптасуы екі ұлттың тарихымен, мәдениетімен, салтымен және дағдысымен тығыз байланысты. Сондықтан объектив заттарды және абстракт ұғымдарды білдіретін сөздер алдымен мағыналық жақтан парықталады. Қытай тілімен қазақ тілін салыстырып көрсек, қытай тілінің лексикасын төрт түрге бөлуге болады. Енді осы сөздердің мағынасын дұрыс түсіну және бейнелеу үшін, қытай тіліндегі осы төрт түрлі сөзді қазақ тіліндегі соған сәйкес келетін сөздермен салыстыру арқылы олардың сәйкесу заңдылығын табайық.

1) Жалаң мағыналы сөздер

Қытай тіліндегі кейбір сөздер тек бір мағынаны білдіреді. Ал қазақ тілінде бұған сәйкес келетін сөздерде тек қана бір ғана мағынада жұмсалады. Мағыналары толық баламаланыды. Мысалы: 桶 — шелек 电话 — телефон 蜘蛛 — өрмекші

书 — кітап 钢笔 — қалам 北京 — Пекин

Мұндай сөздер негізінен екі тілдегі арнаулы атауларды, терминдерді және кейбір нақтылы заттардың атауын білдіретін сөздерді меңзейді. Мұндай сөздерді әрқандай жағдайда баспа-бас аударуға болады, аудармада қиындық тудырмайды.

2) Тар мағыналы сөздер

Қытай тіліндегі кейбір сөздерді қазақ тіліндегі сәйкесті мағынадағы сөздермен салыстырғанда мағынасы тарлау болады. Қазақ тілінде соған сәйкес келетін сөздің мағынасы қытай тіліндегі бірнеше мағынаны қамтиды. Мысалы:

«抬» деген сөздің қазақ тіліндегі баламасы «көтеру», ал көтеру деген сөз қытай тілінде «扛, 举, 提, 背, 端» деген мағыналарды қамтиды. Ал «角色» деген сөзді алып айтсақ та солай, ол қазақ тілінде «роль» деген сөзбен баламаланады, ал «роль» қытай тілінде «作用» деген мағынаны да білдіреді.

Тар мағынадағы сөздерді аудару онша қиынға түспейді, әдетте сәйкесті мағыналарымен аударып қойсақ болғаны. Мысалы: 起作用 — роль атқару 扮演角色 — роль алу

Бірақ ауыспалы мағынадағы сөз болса, онда оның бұрынғы мағынасындағы сәйкесті сөзді қолданбай, сол контексте беріп тұрған мағынасын тауып қолдану керек. Мысалы: 把她招急了, 她还抬出刘四爷来。

Оны ыза қылсаң, төртінші Лю төрені көлденең тартады.

3) Кең мағыналы сөздер

Қытай тіліндегі кейбір сөздердің мағынасы кең, ал қазақ тілінде оған сәйкес келетін сөздердің мағынасы тар болады. Былайша айтқанда қытай тіліндегі бір сөз қазақшада бірнеше сөзбенен баламаланады. Мысалы: 国家 — Ел, мелекет, 经济 — Экономика, шаруашылық (шағын), 农业 — Ауыл шаруашылығы, егін шаруашылығы

Кең мағынадағы сөздерді түсіну мен білу - аудармадағы қиын мәселе. Аудармадағы кең мағыналы сөздерге кезіккенде оны үстірт бір жайлы ете салмай, нақтылы контекстке негізделе отырып сөзді сараптау керек. Мысалы:

工业支援农业, 促进农业现代化, 是工业的重大责任。

Ауыл шаруашылығына көмектесу және оның осызамандануына жеделдету-өнеркәсіптің келелі міндеті.

农业丰收了, 牧业才能发展。

Егін шаруашылығы дамығанда ғана мал шаруашылығын дамуға болады.

Бірінші мысалдағы «农业» деген сөз тек «егін егуді» меңзеп тұрған жоқ, қайта «егіншілік, орманшылық, малшылық, қосымша кәсіп, балықшылық» қатарлылардың барлығын қамтып тұр, сондықтан оны «егіншілік» демей «ауыл шаруашылығы» деп аударып отырмыз. Ал екінші мысалдағы «农业» тек «егін шаруашылығын» ғана меңзеп тұрғандығы үшін оны егіншілік деп аударып отырмыз.

4) көп мағыналы сөздер

Қытай тілінде бір сөздің бірнеше түрлі мағыналары болады. Ал оның әр бір мағынасына қазақ тілінен сәйкесті мағына тауып аударуға болады. Мысалы: 棉花 — мақта, 草棉的通称 — мақта өсімдігінің жалпы атауы, 棉桃中的纤维 — коза ішіндегі талшық, 意见 — пікір, 对事情的一定想法 — ой, 对事情的一定看法 — көзқарас

Көп мағыналы сөздерді аударуда контекстегі нақтылы мағынасын есте ұстау керек. Сонан барып лайықты сөздермен бейнелеу қажет, албырттық істеуге әсте болмайды. Мысалы:

会谈中凡是意见一致的问题, 就可以当时解决, 达成协议。

Кеңесте екі жақтың көзқарасы бірдей болған мәселелерді сәтінде шешіп, келісім жасау

керек.

Мысалдағы «意见» деген сөз екі жақтың нақтылы мәселеге деген көзқарасын меңзеп тұр. Сондықтан оны «пікір» демей «көзқарас» деп аударғаны дұрыс болған.

Жоғарыда біз қытайша-қазақша аударма практикасына негізделе отырып, екі тілдегі лексикалық ерекшеліктерді қысқаша салыстырып өттік, осы ерекшеліктердің түсіну және бейнелеумен болған қатынасын баяндадық. Бұнда ерекше атап өтетініміз, кең мағыналы сөздермен көп мағыналы сөздерді түсінуде контексті негізге алуымыз керек. Мұқият үніліп, қайта-қайта ой жүгіртіп, сөздің белгілі контекстегі мағынасын дәп басып барып, оны бейнелейтін лайықты сөздерді қарастырыуымыз керек.

Сөздің мағынасын дәп басып түсіну, лайықты бейнелеу тәсілін табу аудармашылардың негізгі білімі саланады.

Мағыналас сөздерді таңдау

Дыбысталуы басқа-басқа, мағынасы ұқсас не ұқсастау сөздерді мағыналас сөздер дейміз.

Қазақ тілінде мағыналас сөздер өте мол. Айталық «漂亮» деген сөзбен сәйкесетін сөздер: сұлу, әдемі, көрікті, көркем, өнді, әрлі, ал «英雄» деген сөзді де «батыр, ержүрек, қақарман, жаужүрек» деген сөздермен бейнелеуге болады. Мағыналас сөздердің көп болуы - тілдің молдығының, саралығының белгісі. Мағыналас сөздерді лайықты қолдана білсек, заттар ара болмашы парықты, адамдардың объектив заттарға болған түрліше сезімін, позициясын дәл бейнелеп беруге болады. Сөздердің қайталанылуынан сақтанып, аударма нұсқаның жандана тартымды болып шығуына тиімділік туады.

Мағыналас сөздердің ұқсастығы да, болмашы болады. Мағыналас сөздерді таңдауда олардың мағынасына жан-жақты талдау жасап, араларындағы болмашы парықты тауып шығып, онан соң, контекстегі нақ мағынасын дәп басып қолдану керек. Мағыналас сөздерді мынадай бірнеше жақтан таңдау керек:

1) Мағыналық жақтан таңдау

Кейбір мағыналас сөздер білдіріп тұрған зат не ұғым ұқсас болғанымен, олардың ерекшелікті не дәрежені бейнелеу жағында азды-көпті айырмашылығы болады. Біз осы параққа баса мән беріп, сол мағыналас сөздердің ішінен контекстке қажетті біреуін дәл басып таңдап алуымыз керек. Мысалы:

白茫茫的大海上，风激聚着乌云。

Ақ бурыл теңіз айдынында дауыл бұлтты үйіреді.

从前线回来的人说到白求恩，没有一个不佩服，没有一个不为他的精神所感动。

Алдыңғы шептен қайтқан адамдардың

Бетионды ауызға алғанда, оған сүйенбейтін бірде-бірі жоқ, оның рухынан әсерленбейтін бірде-бірі жоқ.

Бұндағы «感动» деген сөз қазақ тілінде «әсерлену, тебірену» деген сөздермен баламаланады. Ал қазақ тілінен бұл екі сөз мағыналақ жақтан белгілі дәрежеде парықталады. «Әсерлену» дегеніміз сезімдік жақтан тілектестік білдіру, сүйіну мағынасында, ал «тебірену» дегеніміз бір түрлі «сезім кернеу, шалқу» мағынасында. Сондықтан біз «感动» -ның осы контекстегі мағынасын негізге алып оның «әсерлену» деп аударып отырмыз.

2) қолдану көлемі жағынан таңдау

Кейбір сөздер мағыналық көлемі мен қолдану көлемі жағынан айырмашылығы болады. Аударған кезде бұған ерекше көңіл бөлмеуге болмайды. Болмаса сөйлемнің мағынасына нұқсан жетеді. Мысалы: 他母亲下午断了气。

Шешесі түстен кейін жан тапсырды.

啊母亲，伟大的祖国，我们日夜想念着你。

Уа, Ана - ұлы отан, біз сені күндіз-түні сағынудамыз.

Бұндағы «母亲» деген сөздің қазақ тіліндегі сәйкесті мағынасы «апа, шеше, ана» ал бұл үшеуінің қолдану жағынан бір-бірінен айырмашылықтары бар. «Апа, шеше» деген сөз тек адамға ғана қолданылады. Ал «ана» деген сөзді адамға ғана емес, затқа да теңеу ретінде қолдануға болады. Сондықтан алдыңғы екеуіне қарағанда, «ана»-ның қолдану көлемі кең. «Апа, шеше» деген сөздің орнына қашанда «ана» деген сөзді қолдануға болады да, ал «ана» деген сөздің орнына кейде «апа, шеше» деген сөзді қолдануға келмейді. Сондықтан біз бірінші сөйлемдегі «母亲» -ды «шеше» деп, екінші сөйлемдегі «母亲» ды «ана» деп аударып отырмыз. Тағы бір мысал:

刘巧珍那美丽的，充满热烈感情的生动的脸庞，她那白杨树一般苗条的身体，时刻都在他眼前晃动。

Лиу Чжаудың ыстық сезімге толы, сұлу келбеті, ақ қайындай талдырмаш бойы оның көз алдынан кетпейді.

平日美丽安静的海洋，现在随着暴风雨的降临，变得狂怒而墨黑。

Жайшылықта тып-тыныш жатқан көрікті теңіз, енді нөсерлі дауыл жетісімен-ақ буырқанып, қарақошқылданып шыға келді.

Бұл екі сөйлемдегі «美丽» деген сөз қазақ тілінде алдыңғы сөйлемде «сұлу» деп, соңғы сөйлемде «көрікті» деп аударылды. Өйткені «сұлу» мен «көрікті»-нің қолдану көлемі ұқсамайды. «Сұлу» деген сөз адамға қаратылады да қолдану көлемі тарлау болады,

ал «көрікті» деген сөздің қолдану көлемі кең, адамға да, табиғатқа да қолдануға болады. Сондықтан «美丽»-дың контекстегі мағынасын есте ұстап, алдыңғы сөйлемдегіні «сұлу» деп, соңғы сөйлемдегіні «көрікті» деп аударған жөн.

3) Сезімдік бояуы жағына таңдау

Кейбір мағыналас сөздердің мағынасы негізінен ұқсас болғанымен, сезімдік бояуы ұқсас бола бермейді, аударғанда контексті естен шығармай, сөздің контекстегі сезімдік бояуын үйлесімді бейнелеп, адамдардың объектив заттарға болған сезімін, позициясын дәл жеткізу қажет. Мысалы: 他们以顽强的意见, 克服了重重困难, 终于完成了任务。

Олар қыжымас жігермен қат-қабат қиыншылықтарды жеңіп, міндетті ақыры орындады.

我们打垮了最顽强的敌人。

Біз қатты қасарысқан жауды жеңдік.

«顽强» деген сөзді қазақ тілінде «қажымас», «қайнар», «мығым», «қасарысу» деген сөздермен бейнелеуге болады. Бірақ бұл сөздердің сезімдік бояуы бірдей емес.

Бірінші сөйлемдегі «顽强» ұнамды мағынада жұмсалып, олардың қажырлы жігер көрсетіп, міндетті орындағанын айтып тұр. Сондықтан біз оған ұнамды мағына беріп, «қажымас» деп аударып отырмыз. Ал, екінші сөйлемдегі «顽强» жаудың күшінің мығымдығын, тоңмойындықпен райынан қайтпайтындығын меңзеп, ұнамсыз мағынада жұмсалып тұр, сондықтан бұны екінші сөйлемде «қасарысқан» деп аудардық. Тағы бір мысал:

人总是要死的, 但死的意义有不同。

Адам түбінде бір өледі, бірақ өлімнің мәні түрліше болады.

对于他的死, 我是很悲痛的。

Оның қаза болғанына қатты қайғырдым.

刁老财早就死了。

Дияу фамилиялы бай әлде қашан жер жастанды.

«死» деген сөзді қазақ тілінде «өлу, қаза болу, дүние салу, жан тапсыру» деген сияқты сөздермен бейнелеуге болады, бірақ бұл сөздердің де сезімдік бояуы бірдей емес.

Бірінші сөйлемдегі «死» жаратылыстық құбылысты меңзеп тұр, онда ешқандай сезімдік бояу жоқ, сондықтан аралық сөзбен «өлу» деп аударып отыр. Екінші мысалдығы «死» коммунизмшіл жауынгер Бетионның қазасын меңзеп тұр, сезімдік бояуы күшті сондықтан «қаза болу» деген ұнамды мағынада аударылып тұр. Үшінші, мысалдағы, «死» деген сөз қан қарызға белшесінен батқан Дияу фамилиялы байдың өлімін меңзеп тұр, мұнда ұнамсыз сезімдік бояу бар, сондықтан «жер жастанды»

деп аударылып отыр.

4) Жанрлық стиль жағынан талдау

Кейбір мағыналас сөздердің болмашы айырмашылығы жанрлық стиль жағынан да байқалады. Түрлі жанрдағы шығармаларды жанрлық стильге сай келетін мағыналас сөздерді таңдап қолдануға көңіл бөлу керек, болмаса аударма нұсқаның сапасына нұқсан келеді. Қытай тіліндегі «老师» деген сөздің қазақ тіліндегі мағынасы «мұғалім, оқытушы» деген сөздер, ал «оқытушы» деген сөз көбінде кітап жүзінде қолданылып, салауаттылықты білдіретін стильдік түс алады, ал «мұғалім» деген сөз ауыз екі тілде қолданылып, қарапайым түс алады. Мысалы:

作为老师, 首先要以身作则, 严格要求自己。

Оқытушы болған адам алдымен өзі үлгі көрсетіп, өзіне қатаң талап қоюы керек.

你们要是不去, 就早点告诉老师。

Бармайтын болсаңдар мұғалімге ертерек айтып қойыңдар.

Егер бірінші мысалдағы «老师» дегенді «мұғалім» деп, ал екіншісін «оқытушы» деп аударған болсақ, аудармасы жатық шықпаған болар еді.

Ал, қытай тілінде «女人» деген сөзді қазақ тілінде «әйел, қатын» деген екі сөзбен бейнелеуге болады, бірақ екеуінің жанрлық стилі ұқсас емес. «Әйел» салауатты орында, кітап жүзінде де, ауыз жүзінде де қолданыла береді. Ал «қатын» анайылау сөз, әдетте ауыз екі тілде қолданылады.

郑谨对道静她们笑笑说: 这个女人是受苦人出身, 碰到她还算同情我们。

Жың жин Дау жиңдерге қарап жымыып: «Мына әйелдің тегі кедей екен, кезі келгенде әйтеуір жанашырлық етуге болар...»

女人家知道什么, 少多嘴多舌!

Қатын деген нені білуші еді, көп қыстырылмай отыр.

Бұл екі сөйлемдегі «әйел» деген сөзбен «қатын» деген сөзді бірінің орнына бірін ауыстырып қолдансақ, аударма жатық болғанның үстіне, дәлдігіне де нұқсан келер еді.

5) Сөздердің сәйкестілігі жағынан талдау

Кейбір мағыналас сөздердің мағынасы ұқсас болғанымен олардың қолдану барысындағы сәйкесу қатынасы ұқсас бола бермейді. Мұнда сөздердің сәйкесу заңдылығына көңіл бөлу керек. Мысалы:

秋天是谷物成熟的季节, 收获的季节。

Күз -астық біткеннің бәрі пісіп, мол өнім алынатын кез.

任何问题她都是考虑成熟了才动手解决。

Ол әр қандай мәселені ойланып толғанып

барып шешеді.

条件成熟了, 咱们的工厂就可以上马了。

Шарт-жағдай әзірленіп болысымен, заводымыз іске кіріседі.

这小子只有二十出头, 可各方面都很成熟。

Бұл жігіт жиырмаға жаңа шыққанымен барлық іске жүріп тұр екен.

«成熟» деген сөздің қазақ тіліндегі баламасы - «пісу, толысу, пісіп-жетілу, жетік, әзірленіп болу» деген сияқты сөздер. Ал, бұл сөздердің басқа сөздермен сәйкесуі ұқсас бола бермейді. «成熟» деген сөздің осы төрт сөйлемдегі баламасын ауыстырып қолдансақ, қазақ тілінің бейнелеу дағдысына үйлеспеген болар еді де, аудармадағы нұсқа түсініксіз бір нәрсе болып шығар еді. Тағы бір мысал:

朱老明看她犹豫不决, 又不好断然地说, 怕伤害她娘的心。

Жу лаумиң оның әрі-сәрі болып тұрғанын байқап, көңіліне келіп қалмасын деп кесіп айтуға ыңғайсызданды.

他和我们心连心。

Ол бізбен тілектес

周铁夫妇最偏心这个女儿, 把她宠爱得象心上一块肉一样。

Ерлі- зайыпты екеуі бұл қызын бауыр етіндей көріп, қатты жан тартып тұратын.

李大姐是一个心口如一的女人。

Ли апайдың тілімен ділі бір әйел.

Мұндағы «心» деген сөзде қазақ тілінің сәйкесу заңдылығына сай төрт сөйлемде төрт түрлі аударылған, егер біз сөздердің сәйкесу заңдылығымен санаспай бәрін бір шыбықпен айдасақ, қазақ тілінің бейнелеу дағдысына үйлеспей қалады, айтпақшы ойымызды ешкім ұқпай, күлкіге қалу мүмкіндігі. Сондықтан, мағыналас сөздерді аударуда сөздердің сәйкесуіне ерекше көңіл бөлген жөн.

Сөздердің сәйкестілігі дегеніміз негізінен сөз бен сөздің тіркелуінен туылған қатынасты меңзейді. Бұл қатынас грамматикалық қатынасты және мағыналық қатынасты қамтиды. Айталық, сөздердің сәйкесуі бір жағынан грамматикалық заңдылықтың меңгеруінде болса, енді бір жағынан сөз мағынасының шектемесіне ұшырайды. Мысалы: ат тамақ жеді, «ағаш жүреді» деген сөздер грамматикалық заңдылықтарға үйлескенімен, мағыналық жақтан сәйкеспейді. Өйткені бұл реали құбылыстардың арасындағы іс жүзіндік қатынасқа да, логикаға да үйлеспейді. Ал екі тілдегі ұқсас сөздердің сәйкесуі де ұқсас бола бермейді. Мысалы: 高中 — толық орта мектеп, 高山 — биік тау,

高血压 — жоғары қан қысым, 高价 — жоғары баға, 高论 — құнды пікір, 拉手 — қол ұстасу, 拉车 — арба сүйреу, 拉肥料 — тыңайтқыш тасу, 拉关系 — байланыс жасау

Сөздердің сәйкестілігін дұрыс бір жайлы ету - түп нұсқаны дұрыс бейнелеудің бір маңызды жағы. Тек сөзбен сөздің тіркелуі сәйкесу заңдылығына үйлескенде ғана, түп нұсқаның мазмұнын дәл бейнелеуге болады. Егер түп нұсқаның сәйкесу дағдысы бойынша сол қалпында көшіре салсақ, аударма нұсқаның жатық шықпай қалауы әбден мүмкін. Мысалы:

可是这一点光荣丝毫不能减少将来的黑暗。

Бірақ бұл болмашы даңқ болашақтағы қараңғылықты еш азайта алмады.

Бұл мысалда «减少黑暗» деген тіркес қытай тілінің сәйкесу заңдылығына сәйкеседі, ал оны «өлі» түрде «қараңғылықты азайту» деп аударсақ ол қазақ тілінің бейнелеу дағдысына үйлеспейді. «қараңғылық» пен «азайту» бір-бірімен сәйкесе алмайды. Сондықтан біреуінің мағынасын ауыспалы түрде аударып, енді біреуіне сәйкестіру қажет. Сонда біз жоғардығы мысалдығы «减少» дегенді «қараңғылыққа» сәйкестіріп былай аударғанымыз жөн: «Бірақ бұл болмашы даңқ болашақтағы қараңғылықты аз болса да сейірте алмайды».

****

1. Қытайша-қазақша. аударма оқулығы. Хіп жiang оқыу-ағарту баспасы. 2002 ж.

2. Ж.А.Жақытов. Аударматануды аңдату. Астана. 2004 ж.

3. Сейдін Бизақов. Қазақстанның болашағы қазақ тілінде. Синонимдер сөздігі. Алматы 2007.

4. Жақсылық Сәмитұлы. Аударма теориясы және практикасы. Алматы 2005.

5. Айтбайұлы Өмірзақ қатарлы алқалар. Диалектологиялық сөздік. Алматы 2007.

6. Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрілігі Тіл комитеті. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. Алматы 2008.

7. Томанов М. Қазақ тілінің тарихи грамматикасы. Алматы. 1998, 203- б.

8. 《语言与翻译》合订本. 新疆《语言与翻译》杂志社. 1989

9. 《俄译汉教程》北京 1992 年.

10. 《现代汉语语法》乌鲁木齐 1988 年.

11. 玉清《实用汉语语法》北京 1996 年.

12. 《实用汉语教程》北京 1996 年.

13. 《汉哈外国地名手册》乌鲁木齐 1988 年.

***

В этой статье рассматривается синонимы китайского языка и их значение.

***

This article is about the synonymos and their meaning in Chinese language.